

і і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому названим Кодексом і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.

Таким чином, з огляду на зазначене і спираючись на положення Римського Статуту Міжнародного Кримінального Суду слід констатувати, що Міжнародний Кримінальний Суд, заснований відповідно до названого Статуту, з урахуванням особливостей судового розгляду доповнює національні системи кримінального правосуддя.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України. 1996. №30. Ст. 141.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

3. Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

Осуховський Роман Вікторович

доцент кафедри кримінальної юстиції навчально-наукового інституту права та психології НАВС, доктор філософії.

Мірошниченко Юліана Вадимівна

здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту права та психології НАВС

МІЖНАРОДНИЙ КРИМІНАЛЬНИЙ СУД У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Одним із фундаментальних принципів кримінального права є невідворотність покарання і в сучасній історії з метою реалізації цього принципу був створений Міжнародний кримінальний суд (МКС).

Інституціоналізація МКС стала відповіддю на тривалу еволюцію міжнародного правосуддя після Нюрнберзького та Токійського процесів, а також роботи трибуналів щодо колишньої Югославії та Руанди. Досвід цих судів показав, наскільки важливою є постійна інституція для притягнення до відповідальності за найтяжчі злочини.

Юрисдикція МКС охоплює чотири категорії злочинів: геноцид, злочини проти людяності, військові злочини та злочин агресії. Особливістю МКС є те, що він притягує до відповідальності не держави, а конкретних фізичних осіб - політичних керівників, військових командирів чи інших

винних осіб незалежно від їхнього офіційного статусу, що нівелює проблему імунітету вищого керівництва держав у національних судах.[1].

Важливими складовими кримінального процесу є збирання та безпосереднє дослідження доказів судом і варто зазначити, що МКС не застосовує національне законодавство жодної держави як основне джерело права. Суд функціонує на підставі власної автономної правової системи, створеної міжнародною спільнотою для забезпечення незалежності, неупередженості та універсальності правосуддя. Основним джерелом права є Римський статут, який визначає структуру Суду, його юрисдикцію, повноваження суддів і прокурора, права підозрюваних та обвинувачених, а також загальні принципи кримінального права. Rules of Procedure and Evidence (Правила процедури та доказування) деталізують порядок проведення судових засідань, подання та дослідження доказів, виклик свідків, участь потерпілих та механізми відшкодування шкоди [2]. Застосовуються Elements of Crimes (Елементи злочинів), що конкретизують склад кожного міжнародного злочину, та Regulations of the Court (Регламент Суду), який регулює організаційні питання діяльності МКС.

Правова природа МКС має унікальний змішаний характер. Вона поєднує дві провідні правові традиції світу. Від англо-саксонської системи Суд запозичив принцип змагальності сторін, за якого обвинувачення і захист самостійно збирають та представляють докази, а суд виступає неупередженим арбітром. Від романо-германської правової сім'ї було перейнято активну роль суддів у встановленні істини, а також широку участь потерпілих у процесі. Такий підхід забезпечує баланс між ефективністю судочинства та гарантіями прав людини. Для України діяльність МКС має особливе значення, оскільки Римський статут ратифіковано Законом України №3909-IX від 21.08.2024 р., що сприяє гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами [3].

Стаття 84 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) визначає, що доказами у кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому законом порядку, а процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи та висновки експертів. Суд безпосередньо досліджує докази, показання учасників кримінального провадження суд отримує усно. Не можуть бути визнані доказами відомості, що містяться в показаннях, речах і документах, які не були предметом безпосереднього дослідження суду, крім випадків, передбачених КПК України [4].

Стаття 69 Римського статуту МКС визначає, що показання даються свідком у судовому засіданні особисто, крім передбачених випадків. Суд може також дозволити дачу *viva voce* (усних) або записаних за допомогою відео- або аудіотехніки показань свідка, а також надання документів або письмових протоколів за умови дотримання положень Статуту і відповідно до Правил процедури і доказування. Суд може відповідно до Правил процедури і доказування ухвалити рішення про належність або

допустимість будь-яких доказів, враховуючи при цьому, *inter alia*, їхню силу, а також будь-яку шкоду, яку такі докази можуть завдати проведенню справедливого судового розгляду або справедливій оцінці показань свідка. Суд не вимагає доведення загальновідомих фактів, але може визнати їх доведеними. Вирішуючи питання про належність або допустимість доказів, зібраних державою, Суд не вирішує питання про застосування національного законодавства цієї держави [1].

З метою з'ясування джерел доказів у кримінальному процесі МКС, нами проаналізовано деякі вирок Суду.

Справа Джозеф Коні, якому інкриміновано численні воєнні злочини та злочини проти людяності, вчинені на території північної Уганди у 2002–2005 роках. За матеріалами Суду, обвинувачення стосуються убивств цивільного населення, катувань, жорстокого поводження, сексуального рабства, зґвалтувань, викрадення дітей, примусового вербування дітей-солдатів, переслідувань, мародерства та знищення майна. Суд використав показання очевидців, потерпілих, колишніх членів LRA, документи, фото- і відеоматеріали, карти місцевості та експертні висновки щодо структури командування угруповання [5].

Справа Томаса Лубанга Дьїло. Основу доказової бази становили показання колишніх дітей-солдатів, свідків із числа місцевого населення, колишніх учасників угруповання, представників міжнародних організацій та експертів. Свідки підтвердили масове вербування дітей віком до 15 років до лав Union des Patriotes Congolais та її військового крила FPLC, їх проходження військової підготовки у таборах Рвампара, Мандро та інших базах, використання як охоронців, носіїв, ескортів командирів і безпосередніх учасників бойових дій.

Суд врахував документальні матеріали щодо структури командування UPC/FPLC, промови та накази керівництва, а також докази логістичного забезпечення збройного формування зброєю, боєприпасами, формою та продовольством. Експертними висновками та свідчення спеціалістів підтверджено особливу вразливість дітей-солдатів і тяжкі наслідки їх використання у конфлікті: фізичні травми, психологічні розлади, втрату освіти, соціальну дезадаптацію та довготривалі наслідки насильства [6].

Справа Альфреда Єкатома. МКС поклав в основу вироку сукупність свідчень очевидців, колишніх учасників Anti-Balaka, документальних доказів, записів зв'язку, аудіовізуальних матеріалів та інших підтверджуючих джерел.

Суд врахував свідчення колишнього речника Anti-Balaka Бриса Емосьйона Намсію, який підтвердив участь Єкатома в нападі на Бангі 5 грудня 2013 року та його контакти з іншими польовими командирами. Інші свідки описували присутність Єкатома на зустрічах керівництва руху, переміщення його підрозділів із району Ямвара до осі РК9–Мбаїкі, а також його роль у спільних операціях Anti-Balaka. Декілька свідків вказували, що

